

СЕКЦІЯ 3

ПРАВО МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА МІЖНАРОДНИХ КОНФЕРЕНЦІЙ

**БУЛАВЕНКО ПАВЛО ІГОРОВИЧ,
МУРАШОВА КАТЕРИНА ІГОРІВНА**

Національний університет «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ОБСЄ У ВРЕГУЛЮВАННІ КОНФЛІКТУ В НАГІРНОМУ КАРАБАСІ

Переростання Нагірно-Карабахського конфлікту на стадію, коли знадобилося активне міжнародне посередництво для його мирного врегулювання, збіглося за часом з процесом формування на основі Наради з безпеки та співробітництва в Європі (НБСЄ) нового міжнародного інституту – Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ). Якщо для НБСЄ головним завданням було завдання забезпечення прямого діалогу між державами, що належали до політичних блоків, що протистоять, то конституювання ОБСЄ відбувалося вже в іншій міжнародній обстановці.

Щодо питання Нагірного Карабаху, то воно стало однією з основних проблем на території Південного Кавказу, знаходиться під пильною увагою сусідніх держав регіону і міжнародного співтовариства. Предметом конфлікту є територія Нагірного Карабаху, на якій мешкають переважно вірмени. Конфлікт призвів до поляризації позицій сусідніх держав довкола нього і став джерелом загрози регіональній безпеці Кавказу і всього Середнього Сходу.

Формальним початком конфлікту прийнято вважати 1988 р., коли Нагірно-Карабахська автономна область, в більшій частині населена вірменським народом, заявила про свій вступ до Вірменської РСР.

ОБСЄ (до 1995 р. НБСЄ) свою діяльність у вирішенні даного конфлікту почала в 1992 р. зі вступом в організацію Азербайджану вже як незалежної держави [6, с. 392]. Найбільшу увагу конфлікт Нагірного Карабаху отримав на першій додатковій березневій зустрічі Ради НБСЄ в Гельсінкі в 1992 р. в ході даної зустрічі учасники прийшли до висновку про необхідність

створення конференції з проблеми Нагірного Карабаху під егідою НБСЕ. Дана конференція повинна була послужити постійним майданчиком, суть якого зводилася б до всеосяжного переговорного процесу з метою мирного вирішення конфлікту, що вибухнув.

На зустрічі прийняли рішення щодо скликання Мінської конференції з мирного врегулювання вірмено-азербайджанського конфлікту, а 8–10 червня 1992 р. Азербайджан вперше брав участь у Саміті НБСЕ, який проводили в Гельсінкі, і підписав його документи.

На Будапештському саміті 1993 р. вперше вирішили створити миротворчі сили, здатні в рамках ОБСЄ брати участь у заходах Європейської безпеки, та скерувати їх у зони конфліктів. Держави-члени дійшли згоди щодо першої миротворчої місії багатонаціональних військових частин у Нагірно-карабаський регіон під егідою ОБСЄ. Крім цього, у Будапешті в рамках Мінського процесу заснували інститут спільного головування [5].

Конкретним результатом роботи Будапештського саміту з вірмено-азербайджанського конфлікту є прийняття резолюції під назвою «Посилення діяльності ОБСЄ у зв'язку нагірнокарабаським конфліктом». За результатами Будапештського саміту 20 січня 1994 року у Відні заснували групу планування високого рівня, що налічувала військових представників, призначених країнами-членами [1, с. 57].

Для врегулювання конфлікту створили Мінську групу ОБСЄ. Спираючись на прийняті документи, можна сформулювати першорядне завдання, яке переслідує Мінська група, – забезпечення переговорів конфліктуючих сторін. Переговорний процес включає в себе дії щодо укладення угоди про припинення збройних зіткнень між конфліктуючими сторонами, що дозволить скликати Мінську конференцію. З 1 січня 1997 р. США, Росія і Франція керують Мінським процесом ОБСЄ як співголови Мінської групи.

На наступній Лісабонській зустрічі на вищому рівні держави-члени ОБСЄ погодилися (крім Вірменії) з такими базовими принципами вирішення вірмено-азербайджанського конфлікту: 1. Територіальна цілісність Вірменської Республіки та Азербайджанської Республіки; 2. Надання Нагірному Карабаху статусу найвищого ступеня самоврядування в складі Азербайджану; 3. Забезпечення безпеки всього населення Нагірного Карабаху [3].

Вірменія виявилася єдиною країною, яка не погодилася з даними принципами. Її делегація порахувала, що вирішення конфлікту необхідно засновувати на базі принципів, зафіксованих в Гельсінському Заключному акті.

22 червня 2006 р. у Відні на засіданні Ради ОБСЄ співголови Мінської групи розробили документ, що отримав назву «Меморандум про солідарність по Нагірному Карабаху». У даній роботі були укладені базові принципи досягнення сторонами мирної угоди. Однак Меморандум також не сприяв встановленню миру [2, с. 124].

Подальшою спробою мирного врегулювання нагірно-карабахського конфлікту стала Мадридська презентація 2007 р., на якій був представлений новий документ. Дана Угода надавала кожній стороні певні гарантії. Згідно з ними територія Нагірного Карабаху залишалася під владою Азербайджану, всі вірменські війська залишали Кельбаджарський район, де встановлювалося управління під егідою ОБСЄ, проте пізніше вся влада над районом повинна перейти до Азербайджану. Для Вірменії в свою чергу були передбачені наступні умови: встановлення коридору, що зв'язує Вірменію з Нагірним Карабахом, миротворчі сили будуть розміщені на території раніше звільненій вірменськими військами [4].

Пізніше в 2009 р. країнами-співголовами Мінської групи ОБСЄ був представлений новий проект «мадридських принципів». Важливим моментом є той факт, що в період з 2009 р. переговорний процес не просунувся в бік поліпшення відносин конфліктуючих сторін, але навіть призвів до їх погіршення і загострення в квітні 2016 р., а пізніше і в 2017 р.

Таким чином, необхідно підкреслити, що норми і принципи, зафіксовані в прийнятих документах в рамках ОБСЄ, є міцною основою для досягнення врегулювання нагірно-карабахського конфлікту невійськовим шляхом. Однак прямо протилежні думки конфліктуючих сторін за базовими принципами ставлять під питання їх подальшу співпрацю і можливість досягнення мирної угоди.

Список використаних джерел

1. Зінько І., Байковський П. Сучасна позиція Азербайджану в міжнародних організаціях. *Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини»*. С. 50–59.
2. Кривошея І. І. Участь ОБСЄ у вирішенні збройних конфліктів на пострадянському просторі: проблема Нагірного Карабаху (1992–2016) і Донбасу (2014–2016) (на матеріалі електронних видань). *Гілея : науковий вісник*. 2016. Вип. 110. С. 122–129.
3. Лісабонський документ 1996. Organization for Security and Cooperation in Europe. URL: <http://www.osce.org/ru/mc/39543?download=true> (дата звернення: 06.11.2021).
4. «Мадридские принципы». Кавказский Узел. URL: <http://www.kavkazuzel.eu/articles/160309> (дата звернення: 06.11.2021).